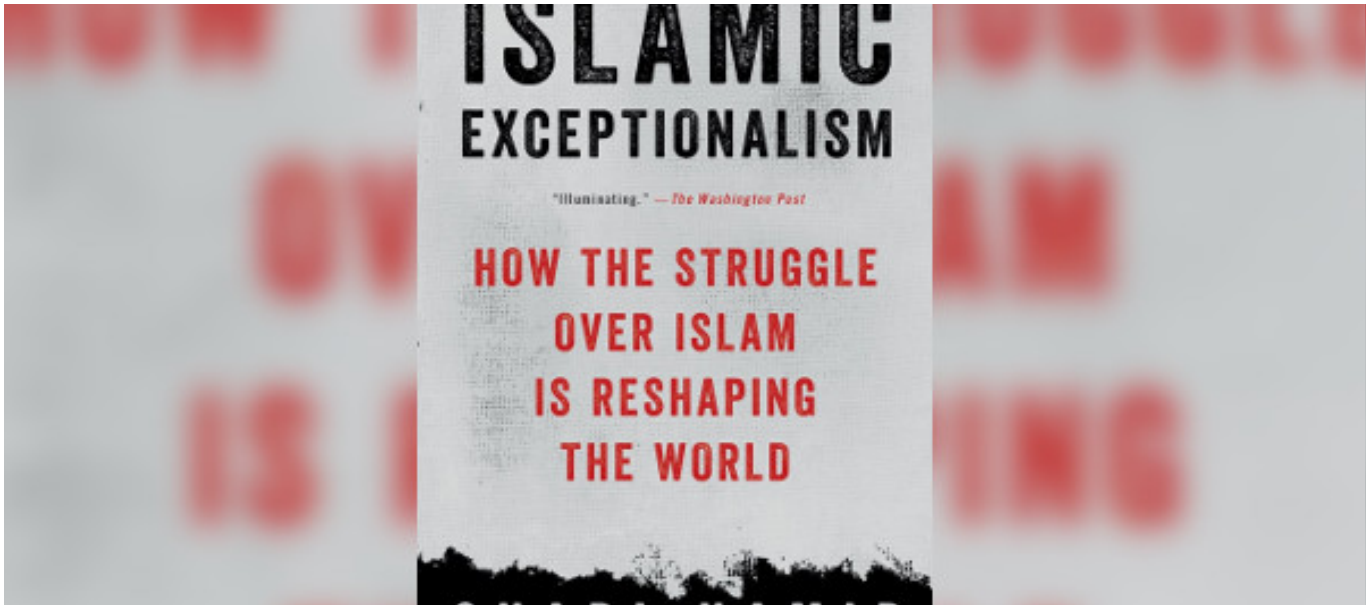

Secularisering van de moslimwereld is uiterst onwaarschijnlijk

Posted on 24 februari 2024 by Arie Graafland

Het Midden-Oosten laat je niet meer los op het moment dat je je erin gaat verdiepen, zegt Shadi Hamid aan het begin van zijn boek *Islamic Exceptionalism*. Shadi Hamid (1983), zelf moslim en geboren in Pennsylvania, is lid van de redactie van *The Washington Post*. Hij werkte lange tijd voor het Brookings Institute, en hij schreef voor *The Atlantic*. Hij publiceerde meerdere boeken over islam, democratie en politiek. De voorbereiding van dit boek kostte hem een tiental jaren, hij reisde zes jaar lang door het Midden-Oosten, en sprak met iedereen die politiek of religieus betrokken is.

Regelmatig overwoog hij zijn onderzoek te stoppen, hij werd steeds pessimistischer, soms ook hoopvoller, maar uiteindelijk werd hij geconfronteerd met wat hij noemt de ‘donkere kant van ons bestaan’. ‘Het Midden Oosten is in staat je leven te veranderen’, schrijft hij.

Een afdaling in de hel

Het boek was voor hem een afdaling in de hel; de krankzinnigheid van Arabieren en moslims die elkaar vermoorden. Het ziet er niet naar uit dat het geweld in het Midden-Oosten binnenkort ophoudt, schreef hij acht jaar geleden. We kunnen in het Westen de andere kant op kijken en van mening zijn dat het niet te begrijpen valt. Maar sommige zaken zijn wel degelijk te begrijpen. Op zijn minst zal ik een poging doen ze te verduidelijken, zegt hij.

Hoewel het boek geschreven is in de tijd dat ISIS haar kalifaat stichtte in 2014, blijft het boek even relevant als toen het in 2016 gepubliceerd werd. Ongeveer honderd jaar geleden werd het Ottomaanse Rijk (1299-1922) opgeheven, maar de oorlogen gaan onverminderd verder. De huidige oorlog in Gaza gaat allang niet meer alleen over Israël en de terreur van Hamas. Hier en in Amerika worden Joden opnieuw belaagd door antisemieten. Het Midden-Oosten is ook hier aanwezig.

Hamid behandelt de ontwikkeling van de Moslim Broederschap in Egypte (waar Hamas uit voortgekomen is), het Turkse seculiere model en de politieke ontwikkelingen in Tunesië. Hij geeft uitvoerig aandacht aan ISIS en sluit af met een hoofdstuk over de islam en het liberalisme. De moslimwereld komt overigens niet in zijn geheel aan bod, de sjiietische doctrine ligt buiten de focus van zijn boek.

De Islamitische Staat van ISIS had duidelijk een wereldwijd kalifaat voor ogen. Hoewel de meeste moslims de terreur verafschuwen, blijft het idee van een kalifaat erg aantrekkelijk. Uit onderzoek blijkt dat ongeveer 65 procent van de inwoners van moslimlanden, van Egypte tot Indonesië, een vereniging onder een wereldkalifaat als juist en nastrevenswaardig ziet. Het kalifaat van de Abbasiden (750-1258) is een herinnering aan een ooit grote beschaving die verloren is gegaan.

Sympathie voor het islamisme

Hamid is ervan overtuigd dat de kloof tussen die vroege moslimwereld en het heden, de kern is van het politieke geweld. In de premoderne tijd was de islam een bron van eenheid, schrijft Amid, omdat niemand het in zijn hoofd zou halen hieraan te twijfelen. Het is onmogelijk hiernaar terug te keren, de westerse moderniteit en haar ideologieën hebben dit voor altijd veranderd.

Dat verlangen naar een wereldwijd kalifaat betekent niet dat landen als Jordanië en Egypte uit louter islamisten bestaan. Dat is niet zo. Maar, schrijft Hamid, je kunt wel degelijk sympathiseren met een islamistische politiek zonder zelf islamist te zijn. 88 procent van de Egyptische moslims wil de doodstraf voor geloofsafval, in Jordanië is dat 83 procent. Van de Egyptische respondenten was 80 procent voor het stenigen van overspelige mannen of vrouwen, en 70 procent was voor het afhakken van de handen bij dieven. Slechts 24 procent van de Egyptische vrouwen zou op een vrouwelijke president stemmen.

Het exceptionalisme

Hamid komt al snel terzake in de opening van zijn boek. Hij is van mening dat de islam een andere relatie tot de politiek heeft dan die wij kennen in het Westen. De islam is een '*exceptionalism*', zoals in de titel van zijn boek staat. De islam zal zich zeker niet net zo ontwikkelen als het christendom in het Westen, waar een protestantse Reformatie gevolgd werd door de Verlichting. En waar uiteindelijk de religie langzaam maar zeker naar de persoonlijke sfeer werd verbannen.

De in het Westen alom gekoesterde liberale en seculiere samenleving ziet Hamid als zeer onwaarschijnlijk voor de moslimwereld. Ook Sibel Sebűktekin waarschuwt voor het 'exceptionalisme' van de islam. In *TPO* van 3 februari schrijft zij: 'Nooit had ik gedacht dat onze vrijheid van meningsuiting, maar bovenal de vrouwen- en kinderrechten onder het mom van diversiteit en inclusie zo kwetsbaar zouden blijken.' Islamisten hier en in islamitische landen dulden geen andere inzichten of interpretaties van geloofsregels, aldus Sebűktekin.

De Turkse feministe en schrijfster Konca Kuriş, overtuigd moslima, werd vermoord vanwege haar idee dat 'geloof iets is tussen Allah en het individu'. Pleiten voor een seculiere islam betekent ondermijning van de islam, met de dood als gevolg. De identiteitspolitiek heeft vooral maatschappelijke polarisatie opgeleverd, aldus Sebűktekin.

En dat zal naar mijn idee niet zo snel veranderen. Als een ding duidelijk is na lezing van Hamids boek is het dat de islam nooit de weg van het christendom zal volgen waar geloof iets is tussen God en het individu, want precies dat is het exceptionalisme in de titel van zijn boek. Waar het over moet gaan, zijn de westerse seculiere waarden, zoals Aylin Bilic zegt op X. 'Religieuze privileges toekennen is niet inclusief. De discussie over dit onderwerp wordt gereduceerd tot "anti-islam"

terwijl het over seculiere waarden moet gaan.'

Verbinding

Het Westen kent geen bindend geloofssysteem meer. De secularisatie is zeker in Europa ver voortgeschreden. De oproep tot 'verbinding' van Paul Scheffer en veel anderen mag terecht zijn, maar welke gemeenschappelijke waarden die verbinding tot stand moeten brengen is voorlopig hoogst onduidelijk. Zolang we woorden als 'verbinding' niet preciseren in relatie tot het liberalisme, de islam en immigratie haalt ieder zijn eigen gelijk en verandert er niets.

*Shadi Hamid, **Islamic Exceptionalism**, How the struggle over Islam is reshaping the world, 306 p. (St Martin's Press 2016) ISBN 978-1-250-06101-0*

***Arie Graafland** is emeritus-hoogleraar aan de TU Delft. Hij schrijft regelmatig voor Wynia's Week, vooral over non-fictie boeken.*

***Wynia's Week** verschijnt 104 keer per jaar met even onafhankelijke als broodnodige berichtgeving. De donateurs maken dat mogelijk. **Doet u mee?** Hartelijk dank!*